

Τίτλος Μαθήματος	Περιβαλλοντική Ηθική και αξίες			
Κωδικός Μαθήματος	DLCLIMA519			
Τύπος μαθήματος	Επιλεγόμενο κατεύθυνσης Β			
Επίπεδο	Μεταπτυχιακό επίπεδο Μάστερς			
Έτος / Εξάμηνο φοίτησης	Εξάμηνο 3			
Όνομα Διδάσκοντα	Χρυσάνθη Κάτζη			
ECTS	7.5	Διαλέξεις εβδομάδα	/	Εργαστήρια εβδομάδα
Στόχος Μαθήματος	<p>Το μάθημα επιδιώκει να καλλιεργήσει στους φοιτητές μια βαθιά κατανόηση των βασικών θεωριών και αξιών που αφορούν την περιβαλλοντική ηθική, συνδέοντας τις με τα ηθικά διλήμματα και τις αποφάσεις που επηρεάζουν την αειφορία. Οι φοιτητές καλούνται να εξετάσουν κριτικά την επίδραση αυτών των θεωριών στις προσωπικές και κοινωνικές τους αξίες, καθώς και στον ρόλο της εκπαίδευσης στην ανάπτυξη και ενσωμάτωση μιας αξιακής προσέγγισης στα ζητήματα αειφόρου ανάπτυξης. Μέσα από τη διαδικασία αυτή, το μάθημα στοχεύει στο να ενισχύσει την ικανότητα των φοιτητών να διαμορφώνουν και να προωθούν μια ηθική και αειφορική προσέγγιση στην εκπαίδευση και την κοινωνία, συνδέοντας την θεωρητική γνώση με πρακτικές εφαρμογές και αναπτύσσοντας δεξιότητες κριτικής ανάλυσης και σχεδιασμού εκπαιδευτικών παρεμβάσεων.</p>			
Μαθησιακά Αποτελέσματα	<p>Με την ολοκλήρωση αυτού του μαθήματος οι φοιτήτριες/ες θα μπορούν να:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Αναγνωρίζουν την ανάγκη οργάνωσης ενός πλαισίου δεοντολογικών κανόνων και συμπεριφορών προς τη φύση. 2. Περιγράφουν θεμελιώδεις θεωρίες της περιβαλλοντικής ηθικής 3. Επεξηγούν τις ιδιαιτερότητες της κάθε θεωρίας σε σχέση με την συμβίωση ανθρώπου-φύσης και τη σταδιακή ηθική ανάπτυξη του ανθρώπου. 4. Εφαρμόζουν κριτικά μια σειρά ηθικών θεωριών μέσα από συζητήσεις που αφορούν ηθικά διλήμματα σχετικά με ζητήματα ΑΑ και τους τρόπους επίλυσης των ηθικών συγκρούσεων. 			

	<ol style="list-style-type: none"> 5. Αξιοποιούν ερευνητικές μεθοδολογίες και προσαρμόζουν δόκιμα εργαλεία για μέτρηση στάσεων – αξιών. 6. Συνεξετάζουν και συζητούν κριτικά τις τρεις διαστάσεις της «αιφορικής δικαιοσύνης» (Sustainability justice) σε συνάρτηση με τους τρεις πυλώνες της Αειφόρου Ανάπτυξης, μέσα από συγκεκριμένα παραδείγματα. 7. Περιγράφουν βασικές στρατηγικές της εκπαίδευσης για την ανάπτυξη αξιών. 8. Αναλύουν κριτικά τα χαρακτηριστικά και την καταλληλότητα της κάθε στρατηγικής εκπαίδευσης για την ανάπτυξη αξιών ως προς διαφορετικές ηλικιακές ομάδες και ομάδες του πληθυσμού. 9. Εξετάζουν κριτικά τους τρόπους με τους οποίους το άμεσο (επίσημο), το έμμεσο (κρυφό) και το απόν «πρόγραμμα σπουδών» συμβάλλουν στην οικοδόμηση ενός αξιακού συστήματος 10. Εφαρμόζουν τις διαστάσεις αυτές (άμεσο – έμμεσο – απών) ενός προγράμματος σπουδών σε διαφορετικά πλαίσια (π.χ. εκπαιδευτικά προγράμματα, πολιτικές, οπτικά ερεθίσματα, διαφημίσεις) 11. Αξιολογούν κριτικά εκπαιδευτικό υλικό, προγράμματα και άλλες παρεμβάσεις ενημέρωσης ή ευαισθητοποίησης, σε σχέση με διαφορετικές ηθικές θεωρίες και μηνύματα που αυτά ενσωματώνουν. 12. Σχεδιάζουν εκπαιδευτικές παρεμβάσεις αξιοποιώντας κατάλληλες στρατηγικές ανάπτυξης αξιών και παιδαγωγικές τεχνικές για να αναπτύξουν το αξιακό σύστημα διαφορετικών ομάδων εκπαιδευομένων. 13. Διοργανώνουν και διαχειρίζονται συζητήσεις σχετικά με θέματα περιβαλλοντικής ηθικής ή άλλα ζητήματα ΑΑ που περιλαμβάνουν την ηθική διάσταση, στην τυπική και μη τυπική εκπαίδευση. 		
<p>Προαπαιτούμενα</p>	<p>DLCLIMA502</p>	<p>Συναπαιτούμενα</p>	
<p>Περιεχόμενο Μαθήματος</p>	<p>Το μάθημα τους φοιτητές στις βασικές θεωρίες της ηθικής σχετικά με το περιβάλλον (π.χ. ανθρωποκεντρικές, βιοκεντρικές και οικο-κεντρικές προοπτικές, βαθιά οικολογία). Εξετάζει τη διάσταση ανθρωποκεντρισμού-οικοκεντρισμού, τις οικοκεντρικές θεωρίες της ηθικής της γης (Aldo Leopold), της βαθιάς οικολογίας (Arne Naess) και του σεβασμού προς τη φύση (Paul Taylor), με έμφαση στο ζήτημα της εγγενούς αξίας της φύσης.</p>		

	<p>Οι φοιτήτριες/ες θα έχουν την ευκαιρία να προσεγγίσουν κριτικά την επίδραση των παγκόσμιων απόψεων και ηθικών θεωρήσεων στη λήψη αποφάσεων σχετικά με το φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον και τη σχέση των αποφάσεων αυτών με την αειφορική δικαιοσύνη (sustainability justice). Θα έχουν επίσης την ευκαιρία να εξετάσουν το προσωπικό τους σύστημα αξιών και τον τρόπο σκέψης τους μέσα από μια σειρά από ηθικά ζητήματα και διλήμματα.</p> <p>Οι φοιτήτριες/ες εξετάζουν τις έννοιες αξία και στάση και γνωρίζουν τα πιο διαδεδομένα -αλλά και πολυσυζητημένα εργαλεία-, τα οποία χρησιμοποιούνται ευρέως για να αποτυπώσουν τις ανθρώπινες τάσεις και στάσεις απέναντι στο Περιβάλλον (π.χ. Dunlap & VanLiere 1978, Thompson & Barton 1994 και Dunlap et al., 2000). Αντιλαμβάνονται το ρόλο των αξιών στην εκπαίδευση και έρχονται σε επαφή με εκπαιδευτικές στρατηγικές που θα τους επιτρέψουν να ενσωματώσουν μια κριτική προσέγγιση στη διάσταση της ηθικής γύρω από τα ζητήματα της αειφόρου ανάπτυξης (ΑΑ) σε διαδικασίες διδασκαλίας και μάθησης και σε εκπαιδευτικά προγράμματα γενικότερα.</p> <p>Συγκεκριμένα, τα θέματα των ενοτήτων του μαθήματος περιλαμβάνουν:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Εισαγωγή στις Ηθικές Θεωρίες • Παραδοσιακές Ηθικές Θεωρίες • Βιοκεντρική Ηθική • Η Κοινωνική Οικολογία • Αξίες και στάσεις. Το Νέο Περιβαλλοντικό Παράδειγμα • Ηθική και κλιματική αλλαγή (climate change ethics) • Η διδασκαλία των Αξιών – Στρατηγικές • Κριτικές προσεγγίσεις στην αναγνώριση αξιών • Παιδαγωγικές Τεχνικές – Το ηθικό δίλημμα <ul style="list-style-type: none"> - Ηθικό δίλημμα 1. Κλιματική αλλαγή και μετατόπιση πληθυσμών - Ηθικό Δίλημμα 2. Χορτοφαγία - Ηθικό δίλημμα 3. Κλιματική αλλαγή και βιοποικιλότητα
<p>Μεθοδολογία Διδασκαλίας</p>	<p>Το μάθημα δομείται και αναπτύσσεται με βάση τις αρχές της εξ αποστάσεως μάθησης, καλές πρακτικές όπως επίσης και τις κατευθυντήριες γραμμές του Φορέα Αξιολόγησης και τέλος του Παιδαγωγικού Πλαισίου που ανάπτυξε και εφαρμόζει το Πανεπιστήμιό μας. Επίσης, μέσα από τον σχεδιασμό και την ανάπτυξη των εξ αποστάσεως μαθημάτων λαμβάνονται υπόψη η σύγχρονη και ασύγχρονη αλληλεπίδραση, επικοινωνία και συνεργασία σε 3 επίπεδα:</p>

	<p>1)μεταξύ διδάσκοντα- φοιτητή, 2) μεταξύ των φοιτητών, και 3) μεταξύ των φοιτητών και του περιεχομένου.</p> <p>Το μάθημα διδάσκεται εξ' ολοκλήρου διαδικτυακά μέσω ηλεκτρονικής πλατφόρμας Moodle LMS. Υποχρεωτική, προαιρετική και επιπλέον βιβλιογραφία (π.χ. βιβλία, άρθρα, links, open educational resources, μελέτες περίπτωσης) σε συνδυασμό με σημειώσεις, παρουσιάσεις του μαθήματος και εισηγήσεις για μελέτη αναγνωσμάτων (βιβλιογραφία) είναι διαθέσιμα προς τους φοιτητές μέσω ηλεκτρονικής πλατφόρμας. Επίσης, ποικιλία κατάλληλου εκπαιδευτικού υλικού δίνεται μέσω της ηλεκτρονικής πλατφόρμας με τη μορφή παρουσιάσεων με σημειώσεις, παρουσιάσεων με αφήγηση, διαδραστικών παρουσιάσεων και βίντεο, διαδραστικών σεναρίων μάθησης, δραστηριοτήτων παιχνιδοποίησης, avatars, digital twins, ηχητικών αρχείων, διαδικτυακών quizzes). Γίνεται αξιοποίηση διαφόρων διαδικτυακών εργαλείων, νέων και αναδυόμενων τεχνολογιών: εργαλεία επικοινωνίας (π.χ. τηλε-διασκέψεις, δωμάτια συνομιλιών), εργαλεία συνεργασίας (π.χ. φόρουμ συζήτησης, ιστολόγια, wikis), όπως επίσης και εργαλεία ανάπτυξης περιεχομένου. Οι φοιτητές ενθαρρύνονται μέσω της πλατφόρμας και των ποικίλων τεχνολογικών εργαλείων να αλληλεπιδρούν με τους συμμαθητές τους αλλά και με το διδάσκοντα, με σκοπό να αποτελέσουν ενεργά μέλη της διαδικτυακής κοινότητας μάθησης που δημιουργείται μέσα στα πλαίσια του μαθήματος. Τέλος, με τη χρήση των διαφόρων τεχνολογικών εργαλείων ο κάθε φοιτητής αναμένεται να δημιουργήσει τη δική του διαδικτυακή κοινότητα μάθησης.</p>
Βιβλιογραφία	<ul style="list-style-type: none"> • Caduto, M., (1983). A Review of Environmental Values Education. <i>Journal of Environmental Education</i>. Vol 14 (3), pp 13 – 21. • David O. Kronlid & Johan Öhman (2013) An environmental ethical conceptual framework for research on sustainability and environmental education, <i>Environmental Education Research</i>, 19:1, 21-44, DOI: 10.1080/13504622.2012.687043 • Dunlap, E., R., & Van Liere , K., D., (1978) The “New environmental paradigm”: A proposed measuring instrument and preliminary results. <i>Journal of Environmental Education</i>, 9, (1), 10-19 • Dunlap, E., R., (2008) The New environmental paradigm scale: From marginality to worldwide use, <i>Heldref Publications</i>, 40, (1), 3-18 • Dunlap, R., Van Liere, K., Mertig, G.A., & Jones, E. R. (2000) Measuring Endorsement of the New Ecological Paradigm: A Revised NEP Scale, <i>Journal of Social Issues</i>, 56 (3) ,425-442

- Gardiner S. (2010). Ethics and Climate Change. An introduction. *WIREs Climate Change* V.1 pp. 54-66.
<https://wires.onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1002/wcc.16>
- Hardin G. (1998). Extensions of “The Tragedy of the Commons”. *Science*, 280 (5364), 682-683. (διαθέσιμο στο: <https://science.sciencemag.org/content/162/3859/1243.full>)
- Hawcroft, J., L., Milfont, L., T., (2010). The use (and abuse) of the new environmental paradigm scale over the last 30 years: A meta-analysis, *Journal of Environmental Psychology*, 30 (2), 143-158
<https://users.auth.gr/~ageorgop/files/ithiki.pdf>
- Knapp C. E., (1983). A Curriculum model for Environmental Values Education, *Journal of Environmental Education*, Vol 14 (3), pp 22 – 26
- Kopnina, H. (2020). Education for the future? Critical evaluation of education for sustainable development goals. *The journal of environmental education*, 51(4), 280-291.
- Larrère C., (2011). Ηθικές Διαστάσεις της σχέσης «Ανθρώπου – Φύσης», στο Θεοδωροπούλου Έ., Καΐλα Μ., Bonnet M., Larrère C. (επ.), *Περιβαλλοντική Ηθική: από την έρευνα και τη θεωρία στην εφαρμογή*, Αθήνα: Διάδραση, σ.σ. 41-67
- Naess, A. (2010). The Deep Ecological Movement: Some Philosophical Aspects in D.R. Keller (ed.), *Environmental Ethics: The Big Questions*, West Sussex: Wiley Blackwell, p.p. 240. – 244.
- Ojala, M. (2023). Hope and climate-change engagement from a psychological perspective. *Current Opinion in Psychology*, 49, 101514.
<https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2022.101514>
- Orchard, J., & Reiss, M. J. (2025). ‘Owning’ climate change for moral education. *Journal of Moral Education*, 54(1), 1-12.
- Pienaar, E., Lew, K.W. & Wallmo K., (2013). An investigation of the context dependency of the New Ecological Paradigm (NEP) Scale, *Social Science Research*, 42 (Δ/Α), 1542-1554
- Soundariya, A., Behera, N. K., Selvakumar, P., Chandel, P. S., Gupta, S., & Manjunath, T. C. (2025). AI and environmental ethics: The role of AI in addressing climate change ethical considerations in AI-driven

environmental solutions. In Human values, ethics, and dignity in the age of artificial intelligence (pp. 321-346). IGI Global Scientific Publishing.

- Watne, T., Brennan, L., Binney W. & Parker, L., (2012) *The Use of the NEP Scale as a Measure of Environmental Attitudes*. Paper presented at ANZMAC 2012 Conference, New Zealand
- William Scott & Chris Oulton (1998) Environmental Values Education: an exploration of its role in the school curriculum, *Journal of Moral Education*, 27:2, 209-224, DOI: [10.1080/0305724980270206](https://doi.org/10.1080/0305724980270206) Διαθέσιμο στο:
<https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/0305724980270206?needAccess=true>
- Winter J. & Cotton D. (2012) Making the hidden curriculum visible: sustainability literacy in higher education, *Environmental Education Research*, 18:6, 783-796, DOI: [10.1080/13504622.2012.670207](https://doi.org/10.1080/13504622.2012.670207)
- Zorpas, A. A., Naddeo, V., Voukkali, I., Vraka, E., & Bockreis, A. (2025). Environmental ethics considerations in circular economy and waste management. *Waste Management & Research*, 43(2), 133-136.
- Αντωνιάδου Κ., Καλαμάτα Γ., Καλτσίδου Γ., Μπάραλη Γ, Τρύφωνος Μ., Χιώνης Δ. (2012) Η Εφαρμογή της Θεωρίας του Kohlberg περί Ηθικής Σκέψης στην Εκπαίδευση. Παραδείγματα ηθικών διλημμάτων. *Ψυχογραφήματα*. <https://www.psychografimata.com/i-efarmogi-tis-theorias-tou-kohlberg-peri-ithikis-skepsis-stin-ekpedefsi-3/>
- Γεωργόπουλος Α. (2006). Περιβαλλοντική Ηθική. Gutenberg.
- Γκάρας Γ., Σταθά Α., Κατισάπη Ν., Πόλκας Λ. (2019). Κλιματική αλλαγή, κοινωνία και περιβαλλοντική ηθική. *Open Schools Journal for Open Science*. 2(1), σελ. 301-310
https://www.researchgate.net/publication/335800420_Klimatike_allage_Koinonia_kai_Periballontike_ethike
- Ηροδότου Γ. (2013) Το Ηθικό Δίλημμα. Στο: Κάτζη Χ. και Ζαχαρίου Α. (επιμ.) *Η Εκπαίδευση για το Περιβάλλον και την Αειφόρο Ανάπτυξη ως Παιδαγωγικό Πλαίσιο στη Δημοτική και Προδημοτική Εκπαίδευση*. Σελ.

171 - 191 Διαθέσιμο στο:

http://www.ncu.org.cy/induction/files/booklet_chapter6GiolaErodotou.pdf

- Λιθοξοΐδου Λ., (2011). Σεβασμός ή ευθύνη; Ποια ηθική για το περιβάλλον; στο Θεοδωροπούλου Έ., Καΐλα Μ., Bonnet M., Larrère C. (επ.), *Περιβαλλοντική Ηθική: από την έρευνα και τη θεωρία στην εφαρμογή*, Αθήνα: Διάδραση, σ.σ. 18-136.
- Λιθοξοΐδου Λ., Αραμπατζίδου Φ., Κουράκης Κ. και Γεωργόπουλος Α. Περιβαλλοντική Ηθική και στο σχολείο: Η Εκπαίδευση Αξιών ανοίγει νέα μονοπάτια. Στο Καραγεωργάκης Σ. (2016) *Περιβαλλοντική Φιλοσοφία και Περιβαλλοντική Εκπαίδευση*. Εκδόσεις Ευτοπία.
- Μανωλάς Ε. & Πρωτοπαπαδάκης Ε. (2015). Θέματα Δασολογίας και Διαχείρισης Περιβάλλοντος και Φυσικών Πόρων. 7ος Τόμος: Κλιματική Αλλαγή: Διεπιστημονικές Προσεγγίσεις. Έκδοση Τμήματος Δασολογίας και Διαχείρισης Περιβάλλοντος και Φυσικών Πόρων του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης
(https://utopia.duth.gr/~emanolas/files/Tomos_7.pdf)
- Murray Bookchin (2017). *Τι είναι Κοινωνική Οικολογία*. Εκδόσεις Βιοπελαργός.
- Πνευματικός Δ. και Patry JL. Συνδυάζοντας τη διδασκαλία αξιών και γνώσεων μέσα από διλημματικές καταστάσεις. Στο Κατσαρού Ε. και Λιακοπούλου Μ. (εμπιμ.) (2014) Θέματα Διδασκαλίας και Αγωγής στο Πολυπολιτισμικό Σχολείο. Διαθέσιμο στο:
http://www.diapolis.auth.gr/epimorfotiko_uliko/index.php/2014-09-06-09-18-43/2014-09-06-09-35-19/44-c7-pneumatikos?showall=1
- Σταμάτης Κ.Μ., (2013). *Φιλοσοφία και Οικολογική Ηθική*, Αθήνα: Νήσος
- Siegfried K. (2023). Κλιματική αλλαγή και εκτοπισμός. Μύθοι και αλήθεια. Καταρρίπτοντας 5 μύθους για την κλιματική αλλαγή και τον εκτοπισμό. UNHCR Greece. <https://www.unhcr.org/gr/56029-klimatiki-allagi-kai-ektopismos.html>
- Τσέκος Χ. Η Περιβαλλοντική ηθική αντιμέτωπη με την πρόκληση της παγκόσμιας αλλαγής του κλίματος. Στο Μανωλάς Ε. & Πρωτοπαπαδάκης Ε. (Επιμ.) (2015). Θέματα Δασολογίας και Διαχείρισης Περιβάλλοντος και Φυσικών Πόρων. 7ος Τόμος: Κλιματική

	<p>Αλλαγή: Διεπιστημονικές Προσεγγίσεις. Έκδοση Τμήματος Δασολογίας και Διαχείρισης Περιβάλλοντος και Φυσικών Πόρων του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης</p> <p>(https://utopia.duth.gr/~emanolas/files/Tomos_7.pdf)</p>
Αξιολόγηση	<ul style="list-style-type: none"> • 1 ομαδική γραπτή εργασία με παρουσίαση (μικροέρευνα) 25% • 1 ατομική γραπτή εργασία (Κριτική ανάλυση εικόνας, διαφήμισης, ή άλλου σύντομου κειμένου) 15% Βδομάδα 8 • Δραστηριότητα Δυναμικής Διαδικτυακής Αλληλεπίδρασης I – Φόρουμ συζήτησης (δικαιώματα ζώων) 6% • Δραστηριότητα Δυναμικής Διαδικτυακής Αλληλεπίδρασης II – Φόρουμ συζήτησης (ηθικό δίλημμα 2) 2% • Δραστηριότητα Δυναμικής Διαδικτυακής Αλληλεπίδρασης III – Φόρουμ συζήτησης (ηθικό δίλημμα 2) 2% • Γραπτή τελική εξέταση 50% <p>Για την κάθε βδομάδα δίδονται επίσης ασκήσεις αυτοαξιολόγησης.</p>
Γλώσσα	Ελληνικά / Αγγλικά